

УДК 378:37.011.3:316.61

О. С. Михайлова,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ

У статті розглянуто психологічний, лінгвістичний методологічний аспекти навчання аудіювання учнів початкової школи. Окреслено сутність соціокультурної компетенції, визначено її компонентний склад та доведено важливість її розвитку у процесі навчання аудіювання учнів початкової школи. Розроблено алгоритм формування соціокультурної компетенції учнів початкової школи у процесі навчання аудіювання.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, іноземна мова, навчання аудіювання, учні початкової школи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проблема викладання іноземної мови (ІМ) в школі в даний час особливо актуальна, тому що зміни в характері освіти все більш явно орієнтують його на "вільний розвиток людини", на творчу ініціативу, самостійність учнів. Відомо, що метою навчання ІМ є формування комунікативної компетенції, що включає в себе як мовну, так і соціокультурну компетенцію (СКК), бо без знання соціокультурного (СК) фону не можна сформувати комунікативну компетенцію навіть в обмежених межах. Вивчення мови та культури одночасно забезпечує не тільки ефективне досягнення практичних, загальноосвітніх і розвиваючих цілей, але й містить значні можливості для подальшої підтримки мотивації учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній та методичній літературі проблему навчання у СК просторі розглядають Н. Ф. Бориско, Т. Г. Грушевіцька, Н. Б. Ішханян, О. О. Миролюбов, Ю. І. Пассов, В. Д. Попов, В. Г. Редько, В. В. Сафонова, Клер Крамш, Роберт Ладо.

Проблеми навчання аудіювання на молодшому ступені досліджуються у працях В. Г. Барковської, Т. В. Лотарева, Г. В. Рогова, О. Dunn, N. Hawkes, J. Stokes.

Дослідження психологічних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку досліджуються у працях Ш. О. Амонашвілі, Л. І. Божович, Л. С. Виготського, В. В. Давидова, В. Я. Ляудіс, Л. С. Славіної.

Спираючись на досвід вищезгаданих учених, а також шукаючи шляхи оптимізації процесу розвитку СКК учнів початкової школи, ми вважаємо **необхідним акцентувати можливості розвитку СКК у процесі навчання аудіювання.**

Метою статті є побудова алгоритму формування СКК учнів початкової школи у процесі навчання аудіювання.

Виклад основного матеріалу. Головною метою навчання ІМ є розвиток здібностей учнів використовувати ІМ як інструмент у діалозі культур та цивілізацій світу. Основною комунікативною компетенцією є комунікативні вміння, сформовані на основі мовленнєвих знань і навичок, а також СК знання, навички й уміння. Отже, аудіювання – це один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності учнів, зворотний зв'язок говоріння, що дозволяє здійснювати самоконтроль за мовою й знати, на скільки вірно реалізуються у звуковій формі мовні наміри [1].

У змісті навчання аудіювання виділяють три компоненти: *лінгвістичний*, який передбачає розуміння учнями мовних і мовленнєвих одиниць; *психологічний* – формування і розвиток лексичних, фонетичних і граматичних умінь та навичок, і *методологічний* – уміння зосереджено слухати вчителя, диктора, товариша. Отже, всі три названі компоненти ми включили й до процесу навчання аудіювання усних повідомлень рідною мовою.

Програмою передбачено навчання таких компонентів СКК: *обирати і вживати відповідні до ситуації спілкування привітання, ввічливі слова, звертання, вигуки; розуміти особливості привітань зі святом і вживати їх відповідно до ситуації спілкування; знання культурних реалій спільноти, мова якої вивчається, пов'язаних із повсякденним життям* [2].

Підсумовуючи загальні вимоги програми для 2-4 класів початкової школи, можна передбачити об'єм роботи вчителя над розробкою завдань для навчання аудіювання. Необхідна ретельна підготовка у розробці вправ по даній темі, комунікативним ситуаціям. При навчанні аудіювання важливим моментом є співвіднесеність існуючого матеріалу із формуванням СКК учнів цього етапу. Адже це є основною умовою для подальшого успішного оволодіння ІМ. Саме тому на початковому етапі повинні закладатися перші "цеглини" міжнаціональної культури задля комфортного існування у міжнародному просторі [3].

Зважаючи на зазначені етапи та підходи до навчання аудіювання, беручи до уваги за зразок алгоритм запропонований у навчально-методичному посібнику "Диференційований підхід у навчанні на уроках іноземної мови у початковій школі" [4], пропонуємо власний алгоритм розвитку СКК в процесі навчання аудіювання.

Даний алгоритм включає в себе ряд етапів:

Етапи	Мета	Вправи
Підготовчий етап	Визначити цінність запропонованого матеріалу з точки зору СК компонента, відповідно до теми, програмних вимог та вікових особливостей учнів.	
Дотекстовий етап (до прослуховування аудіо тексту)	Підготувати учнів до сприйняття іншомовного СК аудіотексту. Активізувати життєвий та мовний досвід учнів за допомогою запропонованих СК завдань. Формувати вміння антиципації (змістової, мовної, соціокультурної). У разі потреби, зняти лексичні або граматичні труднощі, які можуть завадити розумінню аудіотексту. Надати завдання з метою перевірки розуміння загальної інформації, яка міститься в аудіотексті (завдання для першого прослуховування).	<p><i>Вправи рецептивно-комунікативного, рецептивно-репродуктивного та рецептивно-продуктивного характеру:</i></p> <p>A. Content anticipation</p> <ul style="list-style-type: none"> – Look & say – Look at the picture & say – Listen & find out – Look & match – Think & decide – Listen & answer – Look & guess – Listen & point out – Look & show <p>B. Language anticipation</p> <ul style="list-style-type: none"> – What do you usually say when – Match column A to column B and write down – Think up and name 4 words connected with – Look at the photos and read a set of words below – Fill in the table – Read and explain what people mean – Suggest – Choose from the box and distribute – Look and identify <p>C. Sociocultural anticipation</p> <ul style="list-style-type: none"> – Look at the picture & give your reasons – Discuss with your friends – What do you usually say if – Group up with your friend and decide – Say what you know about – Listen to pieces of music and say – Look and try to guess – Ask your partner – Fill in the gaps – Fill in the chart and speak – Listen and clap your hands – Listen and snap your fingers <p>D. Sociocultural component</p> <ul style="list-style-type: none"> – Listen to the girl's talks about... – Read the information about holidays in Great Britain and compare – Look through the carols and try to guess – Draw the symbol of ... and try to remember – Listen to the descriptions. <p>E. Prediction</p> <ul style="list-style-type: none"> – Look at the picture and the words. Guess what the text is about – Listen to the song & guess what the text is about – Use the first letter of every word to decode the title of the text – Do the puzzle & guess what the text is about.

<p>Текстовий етап (власне аудіювання тексту)</p>	<p>Організувати перше прослуховування аудіо тексту та перевірити розуміння його загального змісту (завдання, сформульовані на дотекстовому етапі). Сформулювати СК завдань для другого прослуховування аудіо тексту з метою перевірки розуміння детальної інформації, яка у ньому міститься. Організувати друге прослуховування аудіо тексту.</p>	<p><i>Вправи рецептивно-комунікативного, рецептивно-репродуктивного та рецептивно-умовнокомунікативного характеру:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Listen and say – Listen and point out – Listen and say which of the following statements are true or false – Listen and underline – Listen and choose – Listen and mark – Listen and write out – Listen and react physically – Listen and role-play – Listen and draw – Listen and correct the picture – Listen and point to the right picture – Listen and clap your hands if something is wrong / write – Listen and show (a doll, a bear, a fox) – Listen and tick-off the things – Listen and touch – Listen and match the picture with words – Listen and circle correct answers – Listen and find out
<p>Післятекстовий (після прослуховування тексту)</p>	<p>Організувати перевірку детального розуміння змісту аудіо тексту за допомогою інших СК завдань, пов'язаних з аналізом інформації, яка міститься у тексті. Організувати роботу учнів над розвитком інших мовленнєвих умінь (говоріння, письма) на основі прослуханого аудіо тексту.</p>	<p><i>Вправи рецептивно-репродуктивного, умовнокомунікативного та продуктивного характеру:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Mix up with other pupils and speak about – Talk to your British friend about – Find the correct answers to the questions – Imagine and make a story – Imagine and talk – Look at the picture and role play – Speak about with – Draw the picture and ask your friend about – Listen to the song and illustrate your story with the song – Use and find out more about – Compare – Let's make up a dialogue – Make a poster and describe it – Retell the text as if you are the main character – Write a letter to the main character – Suggest your role and retell the text in written form – Work in groups and make a short story

На основі запропонованого алгоритму формування СКК у процесі навчання аудіювання ми пропонуємо розробку по даному алгоритму різних видів вправ по темі "Animals" для третього класу початкової школи.

I. Підготовчий етап.

Мета: Визначити цінність запропонованого матеріалу з точки зору СК компонента, відповідно до теми, програмних вимог та вікових особливостей учнів.

II. Дотекстовий етап.

Мета: Підготувати учнів до сприйняття ініомовного СК аудіо тексту. Активізувати життєвий та мовний досвід учнів за допомогою запропонованих СК завдань. Формувати вміння антиципації (змістової, мовної, соціокультурної). У разі потреби, зняти лексичні або граматичні труднощі, які можуть завадити розумінню аудіо тексту. Надати завдання з метою перевірки розуміння загальної інформації, яка міститься в аудіо тексті (завдання для першого прослуховування).

Змістова антиципація

Do you have animals?

What is your favourite animal?

What animals live in your house?

What animals live in the house? And what animals live in the wood?

Мовна антиципація

Put the letters in the right order and guess the animals

a sehor, a wco, a cta, a pgi,
a seehp, a dcku, a dgo, a goseo

Match the animals with the pictures and say what they are

a horse, a cow, a cat, a pig, a sheep, a duck, a dog, a goose

Соціокультурна антиципація

Do you like songs?

What songs about animals do you know?

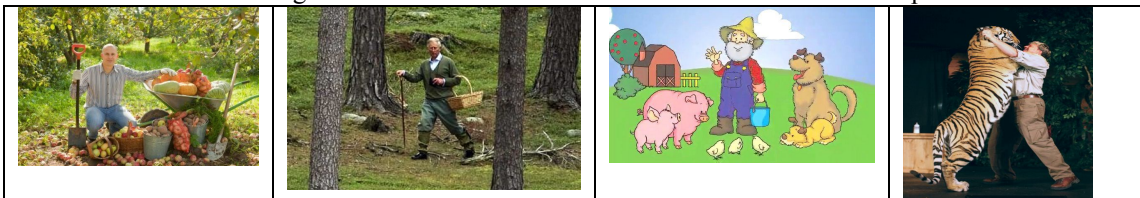
What song about animals do English children like most of all?

Oh, yes, It is **Old MacDonald had a farm.**

Предикція

Look at the title of the song "**Old MacDonald had a farm**" and say what this song is about.

Look at the title of the song "**Old MacDonald had a farm**" and choose the correct picture to it.

Завдання на розуміння загального змісту тексту

Look at the pictures of the animals and say what animals live on a farm

III. Текстовий етап.

Мета: Організувати перше прослуховування аудіо тексту та перевірити розуміння його загального змісту (завдання, сформульовані на дотекстовому етапі). Сформулювати СК завдань для другого прослуховування аудіо тексту з метою перевірки розуміння детальної інформації, яка у ньому міститься. Організувати друге прослуховування аудіо тексту.

Listen to the song and put the animals in the right order.

Do you know that people in Great Britain and in America call the animals' sounds in other way, for example: the dog says woof, woof.

Listen to the song and match the animals and their sounds

oink, oink

quack, quack

neigh, neigh

moo, moo

woof, woof

Think of another farm animal. What sound does it make?

Here some ideas: *Cats say meow, meow, Goats say maa, maa.*

IV. Післятекстовий етап.

Мета: Організувати перевірку детального розуміння змісту аудіо тексту за допомогою інших СК завдань, пов'язаних з аналізом інформації, яка міститься у тексті. Організувати роботу учнів над розвитком інших мовленнєвих умінь (говоріння, письма) на основі прослуханого аудіотексту.

Let's sing the song and reproduce the animals' sounds ("**Old Macdonald had a farm**").

Listen to the song once more and while listening fill in the gaps.

I can't understand, what is wrong with the song? The singer doesn't exactly know about animals. He jumbled all the facts. He says dog goes oink, oink. It's funny, isn't it? Let's correct the mistakes, because we know everything about animals for sure. Try to put the jumbled lines of the song in order to make it true. The first group will change the first part of the song, and the second group will correct the second one.

Team up and make up a collage. Tell us about your farm.

Homework is to make up your own song by analogy, choose any animals you want.

Висновки та результати дослідження. Отже, одним із найважливіших завдань навчання аудіювання в школі є формування та розвиток СКК у всіх її окресленнях. У процесі формування СКК всі окреслені компоненти мають бути враховані та включені у процес навчання аудіювання, починаючи з початкового етапу навчання у ЗНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вайсбурд М. Л. Обучение учащихся средней школы пониманию иностранной речи на слух / М. Л. Вайсбурд. – М. : Просвещение, 1965. – 99 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання С. Ю. Николаєва]. – К. : Ленвіт. – 2003. – 28 с.
3. Навчальні програми з іноземних мов : для загальноосвітніх навч. закл. і спец. шкіл із поглибл. вивченням інозем. мов 1-4 класи. – К. : Видавничий дім "Освіта", 2012. – 96 с.
4. Гуманкова О. С. Диференційований підхід у навчанні на уроках іноземної мови : [навчально-методичний посібник] / О. С. Гуманкова. – Харків : Вид-во "Основа", 2009. – 120 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vaisburd M. L. Obuchenie uchashchikhsya sredney shkoly ponimaniyu inostrannoy rechi na slukh [Teaching Listening Comprehension to the Pupils of Secondary School] / M. L. Vaisburd. – М. : Prosveshchenie, 1965. – 99 s.
2. Zagal'noevropeys'ki Rekomendatsiyi z movnoyi osvity : vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya [Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching, Assessment] / [naukovyy redaktor ukrayns'kogo vydannya S. Yu. Nikolaeva]. – К. : Lenvit. – 2003. – 28 s.
3. Navchal'ni programy z inozemnykh mov : dlya zagal'noosvitnikh navch. zakl. i spets. shkil iz poglybl. vyvchennyam inozem. mov 1-4 klasiv [Educational Programmes on Foreign Languages : for General Educational Institutions and Specialized Schools with Intensified Learning of Foreign Languages]. – К. : Vydavnychyy dim "Osvita", 2012. – 96 s.
4. Gumankova O. S. Diferentsiiovanuyu pidkhid u navchanni na urokakh inozemnoy movy [The Differentiated Approach in Studying at the Lessons of the Foreign Language] : [navchal'no-metodychnyy posibnyk] / O. S. Gumankova. – Kharkiv : Vyd-vo "Osnova", 2009. – 120 s.

Матеріал надійшов до редакції 02.10. 2013 р.

Михайлова О. С. Формирование социокультурной компетенции учащихся начальной школы в процессе обучения аудированию.

Рассмотрены психологический, лингвистический и методологический аспекты обучения аудированию учащихся начальной школы. Определена сущность социокультурной компетенции, определен ее компонентный состав и доказана важность ее развития в процессе обучения аудированию учащихся начальной школы. Разработан алгоритм формирования социокультурной компетенции учащихся начальной школы в процессе обучения аудированию.

Ключевые слова: *социокультурная компетенция, иностранный язык, обучение аудированию, ученики начальной школы.*

Mykhailova O. S. Forming of Sociocultural Competence in the Process of Teaching Listening Comprehension to Young Learners.

The article argues for the general information about psychological and linguistic peculiarities of teaching listening comprehension, age and psychological peculiarities of young learners. It defines the information about the essence of sociocultural competence and the peculiarities of teaching listening comprehension on the initial level of studying. The importance of sociocultural competence in the process of teaching listening comprehension to young learners is proved. It shows the possibility of using the theoretical and experimental research for the facilitation of forming sociocultural competence of young learners according to the syllabus requirements. The article deals with the research of the effective means and techniques of the formation of young learners' sociocultural competence in the process of teaching listening comprehension. The article suggests a new methodologically grounded algorithm for the formation of young learners' sociocultural competence in the process of teaching listening comprehension.

Keywords: *sociocultural competence, foreign language, teaching listening comprehension, young learners.*